

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41
Aralık 2015 December 2015
www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581

LATİFİ TEZKİRESİNDE OSMANLI SARAY HAYATININ VE SULTANLARIN TASVİRİ
DESCRIPTION OF SULTANS AND LIFE IN THE OTTOMAN SULTAN'S COURT IN LATİFİ'S
TEZKİRAH

Mehmet ÜNAL*
Mehmet PEKTAŞ**

Öz

Latîfî'nin *Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ* isimli tezkiresi 1546'da tamamlanarak dönemin hükümdarı Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Eser, II. Murad (d. 806/1404-ö. 855/1451) devrinden 953/1546'ya kadarki şairlere ait bazı biyografik bilgileri, birtakım anekdotları ve şiir örneklerini ihtiva eder. Tezkirenin ikinci bölümünde, "El-Faslu's-sâni Fi-Beyân-ı Şu'arâ-i Selâtin-i Âl-i 'Osmâniyân" başlığı altında şiir yazar Osmanlı padişah ve şehzadelerine yer verilir. Son fasılda ise Türkçe şiirleriyle tanınmış 334 Osmanlı şairi yer alır. Bu çalışmada, tezkirede adları geçen Fatih Sultan Mehmed, Şehzade Cem ve Kanûnî Sultan Süleyman gibi tarihe mal olmuş Osmanlı sultan ve şehzadelerinin nasıl tasvir edildikleri, hangi yönlerinin öne çıkarılıp, hangi yönlerinin yüzeysel olarak anlatıldığı, askerî ve siyasi hayatlarına nasıl bakıldığı, şairliklerinin nasıl değerlendirildiği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Latîfî, Tezkire, 16. Yüzyıl, Osmanlı Sultanları, Saray Hayatı.

Abstract

Latîfî's tezkirah titled *Tezkiretü's-şu'arâ vü Tabsratü'n-nuzamâ* was told be completed and presented to the then-Ottoma sultan Kanûnî Sultan Süleyman in 1546. The book contains some biographical information, anecdotes and samples from each poet, who lived within the Ottoman borders from the reign of II. Murad the second to 1546. The first chapter titled as "Fasl-ı evvel" in the Tezkirah deals with thirteen poets and this is followed by the second chapter titled "El-Faslu's-sâni Fi-Beyân-ı Şu'arâ-i Selâtin-i Âl-i 'Osmâniyân" which introduces the Ottoman sultans and princes who indulged in poetry and written poems. In the third chapter the work then outlines the biographies of 334 poets who lived in ottoman lands and wrote poems in Turkish: This paper aims to identify how the sultans II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Şehzade Cem, Şehzade Korkut, Yavuz Sultan Selim and Kanûnî Sultan Süleyman are presented in the book; what characteristics of them are particularly stressed and what qualities of them are superficially given; how their political and military acts are evaluated; and finally how their literary levels are considered.

Keywords: Latîfî, Tezkirah, 16th Century, Ottoman Sultans, Life in the Court.

1. Giriş

Sehî Bey'in *Heşt Bihişt*'inden birçok yönüyle üstün bir eser olan Latîfî Tezkiresi, 1546 yılında tamamlanarak Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Latîfî, eserinde alfabetik usulü ilk kez kullanmakla kalmamış, her harfi kendi içinde üç harfe kadar bir sıralamaya tabi tutmuştur. Latîfî'nin şairler hakkındaki eleştiri ve değerlendirmeleri isabetli bulunmuştur (İsen vd., 2002: 37). Nitekim Ağâh Sırrı Levend: "*Latîfî yargılarında nesnelidir. Çoğunda da isabetlidir.*" der (Levend, 1998: 267). Yazar, bazen ikinci sınıf şairler için "*âşikâne eş'ârı, nâzik ü rengîn güftârı vardır*" gibi klişe ifadeler kullanmış, fakat dikkate değer şairler için daima isabetli değerlendirmeler yapmıştır (İsen vd., 2002: 37). Latîfî'nin kendisinde yetenek gördüğü bazı genç şairlerin zaman içerisinde şöhret bulması da ayrıca dikkate değerdir.

Latîfî, eserinin "mukaddime" bölümüne besmele, hamdele ve salvele ile başladıktan sonra "Der-beyân-ı Fazîlet-i Kelâm-ı Mevzûn ve Meziyyet-i Şuarâ-i Hikmet-peyâm-ı Sahr-nümûn" başlığı altında şiirin ve şairin özelliklerini anlatır. Daha sonra "Der-Beyân-ı İllet-i Şi'r-Goften-i Şu'arâ ve Vech-i Nazm-Kerden-i Elfâz u Ma'nâ" başlığı altında şairlerin şiir söyleme sebeplerini anlatır. Mukaddime bölümünün en önemli kısımlarından birisi "Der-Beyân-ı Merâtib-i Aksâm-ı Şu'arâ" başlığını taşır. Latîfî, tezkiresine aldığı şairleri hangi ölçülere göre seçtiğini ve bu sırada karşılaştığı güçlükleri bu bölümde dile getirir. Yazar, burada Divan şiirinin poetikasını aydınlatacak görüşlerini aktarır (İsen vd., 2002: 37).

Mukaddimedden sonra 3 fasıl halinde şairlere yer verildikten sonra tezkire hâtime ile tamamlanır. "Fasl-ı evvel" adı verilen ilk bölümde, Anadolu'da yetişen ya da sonradan buraya gelip yerleşen 13 şeyh şaire, ikinci bölümde şiir yazar Osmanlı padişah ve şehzadelerine yer verilir. Son fasılda ise Osmanlı ülkesinde yetişmiş ve Türkçe şiirleriyle tanınmış 334 şair yer alır.

* Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., mehmetunal@sdu.edu.tr

** Öğretmen, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı, Doktora ögr. mehmet.pektas32@gmail.com

Çalışmamızda, tezkirede adları geçen II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Şehzade Cem, Şehzade Korkut, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman'ın nasıl tasvir edildikleri üzerinde durulmuş, sultanların hangi yönlerinin öne çıkarılıp hangi yönlerinin yüzeysel olarak anlatıldığı araştırılmıştır. Bu amaçla tezkirenin tamamı incelenmiş ve Latîfî'nin çizdiği saray ve sultan imajı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. Sultanlar Tasvir Edilirken Tarihî Bilgilerin Göz Ardı Edilmesi

Latîfî Tezkiresi'nde II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Şehzade Cem, Şehzade Korkut, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman "Fî-Beyân-ı Şu'arâ-i Selâtîn-i Âl-i 'Osmâniyân" başlığı altında ele alınır. Tezkirede, II. Murad hakkında hiçbir tarihi bilgi verilmez. Verilen bilgiler onun tarihi şahsiyetini aydınlatmaktan uzaktır. Oysa, 17 yaşında tahta geçen II. Murad, Osmanlı tarihinde oğlu Fatih Sultan Mehmed'den önce İstanbul'u kuşattı, Avrupa'da ve Anadolu'da çok önemli gelişmeler kaydetti. Sultan Murad, Sırpların merkezi Semendire'yi alarak Sırp despotluğuna son verip (1439) Bosna Hersek'i vergiye bağladı. Anadolu'da Aydın, Menteşe ve Teke beyliklerinin varlığına son verirken, Germiyanogulları Beyliğini Osmanlı topraklarına kattı. Sultan Murad, Osmanlı Devleti'nde yaklaşık 23 yıl hüküm sürdükten sonra 1444'de eşi görülmemiş şekilde tahtan çekilerek yerini oğlu II. Mehmed'e bıraktı. Bu olayı fırsat bilen Haçlıların daha önce yapılan Edirne Segedin anlaşmasını bozarak Varna önlerine gelmesi ile Sultan Murad tekrar orduların başına geçti. Önce Varna Savaşı (1444) daha sonra ise II. Kosova Savaşı ile Haçlıları bozguna uğratarak Osmanlı tarihinde eşsiz zaferlere imza attı.¹ Latîfî, II. Murad'ın hükümdarlığı süresince imza attığı başarıların tümünden habersiz gibi davranarak onu saray hayatı içerisinde değerlendirir. Tezkiye göre, şiire ve şaire değer veren Sultan Murad, hafta iki gün şair ve bilginleri toplamaktadır. Bu toplantılarda, belli konularda tartışmalar yapılmakta, sultan yetenekli gördüğü kişilere ihşanlarda bulunmaktadır (Latîfî, 2000: 138). Latîfî, II. Murad döneminde zerre kadar istidadı olana bile kıymet ve unvan verilmesinden övgüyle bahsederek kendi döneminden şikâyet eder: "*Ve her kimde ki bir mikdâr-ı zerre hüner veyâhud hünerden eser ihsâs itsele sebep-i kesb-i ma'rifet vebâ'is-i tahsîl-i ilm ü fazîlet olsun için envâ'-ı ragbet ü ri'âyetle kadr ü 'unvân virürler imiş. En bu zamândaki gibi kadr mahallinde ehle gadr idüp nâdân u nâ-ehli ehl-i kadr ü sâhib-sadr ider kodî.*" (Latîfî, 2000: 138). Latîfî'nin kendi devrinde paşaların makamlarını iltizam ve rüşvetle elde ettiklerini dile getirdiği şu cümle de dikkat çekicidir: "*Şimdi iltizâm u irtişâyile bile paşaya paşa dimezlerdi.*" (Latîfî, 2000: 138).

Tezkirede, II. Murad maddesinde olduğu gibi Fatih Sultan Mehmed anlatılırken de onun hayatına ışık tutacak herhangi bir tarihi bilgi verilmez. "...selâtîn-i guzât ve bâni-i mebâni-i envâ'-ı hayrât u hasenâtdur." (Latîfî, 2000: 139) sözleriyle nitelenen Fatih Sultan Mehmed'in askerî ve siyasî başarılarından hiç bahsedilmezken yalnız Türk tarihi değil dünya tarihi açısından da son derece önemli bir hadise olan İstanbul'un fethi ile ilgili olarak sadece şu ifadelerle yer verilir: "*Şâhân-ı memâlik-sitân içre fâtihi-i taht-ı İstanbul ve muhyi-i merâsim-i şer'i Rasûldür.*" (Latîfî, 2000: 139).

Latîfî, *Evsâf-ı İstanbul* isimli eserinde şöyle der: "*Ol zaman ki bu risâle-i nazm ü nesri tertib ü tastir ettim, târih-i hicret dokuz yüz otuz birde, ve târih-i ömr giranmâye otuzbeş idi.*" (Latîfî, 1977: 77). Bu bilgiye göre Latîfî'nin doğum tarihi H 896/M 1490-91'e tekabül etmektedir. Gençliğini İstanbul ve Rumeli'de geçiren yazarın 20-25 yaşlarında İstanbul'a geldiği ve burada 10-15 yıl kaldığı tahmin edilmektedir. Daha sonra devrin defterdarı İskender Çelebi'ye bir bahariye sunarak Belgrat'a imaret kâtipliğine tayin edilir. Uzun süre bu görevde kaldıktan sonra İstanbul'a ancak 50'li yaşlarda döner (Sevgi, 1987: 13). Dolayısıyla Latîfî'nin yaşadığı dönemde fethin üzerinden kısa bir süre geçmiştir. Fethi bizzat görenler, fetihde bulunanlar hayatta olduğu gibi fetih havası da İstanbul semalarından henüz dağılmamış olmalıdır. Latîfî, fethin izlerini bizzat görmüş, canlı şahitlerinden fethi dinlemiştir. Devrin kültür ve sanat ortamının doğrudan içerisinde olan birinin böylesi bir hadiseyi yalnız bir cümle ile geçiştirmesini anlamak mümkün değildir.

¹ II. Murad dönemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Amil Çelebioğlu (1982). "Zaîfî'nin "Gazavât-ı Sultan Murad İbni Muhammed Han" Adlı Mesnevisi", *Türk Kültürü*, S. 225, s. 30-37.; Anonim (1992). *Tevârîh-i Âl-i Osmân -F. Giese neşri-* Haz. Nihat Azamat, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.; Aşık Paşazade (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul: K Kitaplığı.; Halil Erdoğan Cengiz ve Yaşar Yücel (1989-1992). "Rûhi Tarihi-Oxford Nüshası-Değerlendirme, Metnin Yeni Harflere Çevirisi (466 sayfa tıpkı basım ile)" *Belgeler, Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, S. 18, Cilt: XIV, s. 359- 472.; Halil İncalcık (2006). "II. Murad", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 31, s. 164-172.; Halil İncalcık ve Mevlüd Oğuz (1989). *Gazavât-ı Sultân Murad b. Mehmed Han İzladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavâtnâme*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tâcü't-Tevârih II*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İsmail Hami Danişmend (2011). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. I İstanbul: Doğu Kütüphanesi.; M. Ebrahim M. Esmail (2005). *Kâşîfî'nin Gazânâme-i Rûm Adlı Farsça Eseri ve Türkçe'ye Tercüme ve Tahlili*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Mehmet Sarı (1994). *Gelibolulu Za'îfî Muhammed Gazavât-ı Sultan Murad Han*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Mevlânâ Mehmed Neşri (2014). *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.; Oruç Bey (2014). *Oruç Bey Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.; Şükrullah Efendi (2010). *Behcetü't-Tevârih/Tarihin Aydınlığında*, Haz. Hasan Almaz, İstanbul: Mostar Yayınları.

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethederek Türk ve İslam tarihinin en önemli olaylarından birisini gerçekleştirmesinin yanında, Avrupa'da Belgrat hariç bütün Sırbistan'ı, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Eflak-Boğdan ve Mora yarımadasını fethetti. Anadolu'da Amasra'yı Cenevizlilerden, Sinop'u Candaroğulları'ndan, Konya ve Karaman'ı Karamanoğullarından aldı, İsfendiyaroğulları Beyliğine son verdi. Trabzon Rum İmparatorluğunu tarih sahnesinden sildi. Uzun Hasan ile yaptığı Otlukbeli Savaşı sonunda devletin sınırlarını Doğu Anadolu'ya kadar genişletti. Kırım Hanlığını Osmanlı topraklarına kattı.²

Tezkirede Fatih Sultan Mehmed'in bilimi ve bilginleri desteklediği, medreselere ve ilim merkezlerine önem verdiği, yetenekli gördüğü kişileri bir deftere kaydettiği, zamanı gelince defterine kaydettiği, herkese hak ettiği ölçüde değer verdiği anlatılmaktadır (Latîfî, 2000: 139-140). Latîfî'nin Fatih Sultan Mehmed'e dair anlattıklarında ayırt edici bir yön bulunmamaktadır. Fatih Sultan Mehmed'in ismi kaldırılırsa verilen bilgilerin kime ait olduğu kestirilemeyeceği gibi, bilgileri başka bir sultana izafe etmek de pek tabii mümkündür.

II. Bayezid ile ilgili olarak da herhangi bir bilgi vermeyen Latîfî, II. Bayezid'in Cem Sultan'la olan mücadeleleri, Venediklilerle yapılan deniz savaşları, Şah Kulu isyanı ve Memlûklularla yıllarca süren savaşlar, Karamanoğlu beyliğinin tamamen tarih sahnesinden silinmesi gibi dönemin en önemli olaylarından bîhaber gibidir.³ Oysa Bayezid, Latîfî'nin doğumundan yalnızca 10 yıl önce, 1481'de tahta geçerek 31 yıl hüküm sürmüştü, 1512'de tahttan inmiştir. Latîfî, belki onun zamanında İstanbul'a gelmiş ve devlet kapısında görev almıştır. Yine *Evsâf-ı İstanbul*'dan anlaşıldığına göre Latîfî, otuzlu yaşlarında İstanbul'dadır.: "*Şol zaman ki tarih-i hicret ve sene ve saat dokuz yüz yirmi dokuzda belki küsûrât-ı kebise ve tefâvüt-i şemsiye mucibince bit'tamâm otuzda idi. Târih-i mezburda bu te'lifin müellifi ve tasnifin musannifi fakir ü hakir a'nî Lâtîfî Ataullâh-anhu, bu risâle-i şirin ve makâle-i cevâhir tazammîn ki Evsâf-ı İstanbul'dır.*" (Lâtîfî, 2000: 6).

Tezkirede, Cem Sultan ve Şehzade Korkut hakkında az da olsa tarihi bilgi vardır. Latîfî, Cem Sultan'ın Osmanlı tahtına çıkamayınca Kabe'ye gittiğini, bazı beylerin tahriki ile saltanat sevdasına düşerek Osmanlı ülkesine geldiğini ve kardeşi ile taht kavgasına girdiğini anlatır. Taht mücadelesini kaybettikten sonra Frengistan'a giderek orada öldüğünü söyler.⁴ Latîfî, Şehzade Korkut'un Arapça konusundaki bilgisinden şiirdeki kabiliyetinden bahseder. Taht kendisine verilmeyeceğini anlayınca Kabe'ye gidip hacı

² Fatih Sultan Mehmed dönemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Âşık Paşazade (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul: K Kitaplığı.; Enverî (2013). *Düstûrnâme-i Enverî (19-22. Kitaplar) (Osmanlı Tarihi 1299-1465)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.; Fatih Sultan Mehmed (2003). *Kanunnâme-i Âl-i Osman*, Haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Kitabevi Yayınları.; Gelibolulu Mustafa Âli (2003). *Künhü'l-Ahbar: Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, Haz. M. Hüdaî Şentürk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Halil Erdoğan Cengiz ve Yaşar Yücel (1989-1992). "Rûhi Tarihi-Oxford Nüshası-Değerlendirme, Metnin Yeni Harflere Çevirisi" *Belgeler, Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, (466 sayfa tıpkı basım ile), S. 18, Cilt: XIV, s. 359- 472. Halil İnalçık (2014). *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tâci't-Tevârih II-III*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İbn Kemal (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Haz. Şerafettin Turan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; İdris-i Bitlisi (2013). *Heşt Behişt VII. Keftibe, Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, Tashih-Tahkik-Çeviri: Muhammed İbrahim Yıldırım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; İnalçık, Halil (2003), "II. Mehmed", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 28, s. 395-407.; Kıvâmî (2007). *Fetihnâme*, Haz. Ceyhun Vedat Uygur, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.; M. Ebrahim M. Esmail (2005). *Kâşîf'nin Gazânâme-i Rûm Adlı Farsça Eseri ve Türkçe'ye Tercüme ve Tahlili*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Münecimbaşı Ahmet Dede (tarihsiz). *Münecimbaşı Tarihi (Sahaif-ül-Ahbar fi Vekayi-ül-a'sar)*, 2 Cilt, Tercüme: İsmail Erünsal, İstanbul: Tercüman Gazetesi.; Oruç Bey (2014). *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.; Selahattin Tansel (2014). *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Şükrullah Efendi (2010). *Behcetü't Tevârih/Tarihin Aydınlığında*, Haz. Hasan Almaz, İstanbul: Mostar Yayınları.; Tacizade Tuğrayî Cafer Çelebi (1953). *Mahrusei İstanbul Fetihnamesi*, Sadeleştiren: Şeref Kayaboğazı, İstanbul: Gün Basımevi.; Tursun Bey (1977). *Târih-i Ebü'l-Feth*, Haz. Mertol Tulum, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.; Yaşar Yücel ve Ali Sevim (1991). *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih, Yavuz, Kanuni*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları."

³ II. Bayezid dönemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Kaytaç (2011). *Behiştî Tarihi (791-907/1389-1502) (Giriş, Metin, Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.; Halil Erdoğan Cengiz ve Yaşar Yücel (1989-1992). "Rûhi Tarihi-Oxford Nüshası-Değerlendirme, Metnin Yeni Harflere Çevirisi" *Belgeler, Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, (466 sayfa tıpkı basım ile), S. 18, Cilt: XIV, s. 359- 472.; Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tâci't-Tevârih III*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İbn Kemâl (1997). *Tevârih-i Âl-i Osman, VIII. Defter*, Haz. Ahmet Uğur, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Kemal (2000). *Selâtin-Nâme (1299-1490)*, Haz. Necdet Öztürk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Kıvâmî (2007). *Fetihnâme*, Haz. Ceyhun Vedat Uygur, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.; Mevlânâ Mehmed Neşri (2014). *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.; Kıvâmî (2007). *Fetihnâme*, Haz. Ceyhun Vedat Uygur, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.; Oruç Bey (2014). *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.; Tursun Bey (1977). *Târih-i Ebü'l-Feth*, Haz. Mertol Tulum, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

⁴ Cem Sultan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Refik Altınay (2001). *Sultan Cem*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.; Âşık Paşazade (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*, Haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, İstanbul: K Kitaplığı.; Fatma Kaytaç (2011). *Behiştî Tarihi (791-907/1389-1502) (Giriş, Metin, Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.; Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tâci't-Tevârih III*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İbn Kemâl (1997). *Tevârih-i Âl-i Osman, VIII. Defter*, Haz. Ahmet Uğur, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; İsmail Hikmet Ertaylan (2015). *Sultan Cem*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.; Münecimbaşı Ahmet Dede (tarihsiz). *Münecimbaşı Tarihi (Sahaif-ül-Ahbar fi Vekayi-ül-a'sar)*, 2 Cilt, Tercüme: İsmail Erünsal, İstanbul: Tercüman Gazetesi.; Münevver Okur (1992). *Cem Sultan, Hayatı ve Şiir Dünyası*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Oruç Bey (2014). *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

olduğunu, bundan dolayı Harîmî mahlasını aldığını ve sonrasında Mısır'a gittiğini anlatır.⁵ Yavuz Sultan Selim'in tarihi kişiliği hakkında bilgi yoktur. Onun hakkında anlatılanlar, hemen her sultan için söylenebilecek olan sözlerdir. Şah İsmail'le yapılan ve tarihin akışını değiştiren Çaldıran savaşı, Dulkadiroğlu ve Ramazanoğulları beyliklerinin siyasî varlıklarını kesin olarak ortadan kaldıran Anadolu Türk birliğinin sağlanmasıyla sonuçlanan Turnadağ Savaşı; Suriye, Filistin, Hicaz ve Mısır topraklarının Osmanlılara katılmasıyla ve en önemlisi halifeliğin Osmanlıya geçmesiyle sonuçlanan Mısır seferinden tek kelimeyle bile olsa söz edilmez.⁶

Latîfî, tezkiresinin başında eserini Kanûnî Sultan Süleyman Han'a sunduğunu söylemektedir. Müellif, Kanûnî Sultan Süleyman devrini tam anlamıyla yaşamış, devrin sosyal ve siyasal ortamını görmüştür. Devletin içte ve dışta kaydettiği gelişmelere doğrudan tanıktır. Buna rağmen, diğer sultanlarda olduğu gibi Sultan Süleyman anlatılırken de klişe ifadeler kullanılır. “*Menba’ul-ma’ârif ve’l-me’âsir ve mecma’ul-fezâîl ve’l-mefâhir mâlik-i memâlik-i fazl u ‘irfân ve müfessir ü mübeyyin-i âyet-i ‘adl ü ihsân*” sözleriyle nitelenen Kanûnî Sultan Süleyman zamanın İskender'i, devrin Kahraman'ıdır (Latîfî, 2000: 151). Onun askerî ve siyasî alandaki başarılarıyla ilgili bulabildiğimiz tek cümle şudur: “*Selâtin-i guzât-ı kûmât içre fâtih-i kal'a-i Rodos ve kişver-guşâ-yı vilâyet-i Engürüsdür.*” (Latîfî, 2000: 152). Kanûnî Sultan Süleyman devrinde, Belgrat alınarak Orta Avrupa'nın kapıları Osmanlılara açıldı. Mohaç Meydan Muharebesi ile Macaristan Osmanlı topraklarına katıldı, Ordular Viyana önlerine kadar geldi. Safaviler üzerine seferler yapıldı. Tebriz ve Bağdat Osmanlı topraklarına katıldı. Preveze Deniz Savaşı ile Akdeniz bir Türk gölü haline getirildi. Hindistan'a kadar seferler yapıldı. Osmanlı Devleti en geniş sınırlara ulaştı.⁷ Fakat Latîfî tüm bunlardan habersiz gibidir. Tezkirede Şehzade Cem dışında sultanların tarihi şahsiyetlerine ait neredeyse hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Burada, eserin bir şuara tezkiresi olduğu ve bu tarz bilgilerin tarih kitaplarında yer aldığı ileri sürülebilir. Aşağıda örneklerle gösterileceği üzere Latîfî, sıklıkla konu dışına çıkıp pek çok lüzumsuz bilgi vererek, gereksiz anekdotlar anlatmakta, insanların en ahlaksız ve rezil hallerini uzun uzadıya tasvir etmekte, özel hayatları ifşa etmektedir. Bunca lüzumsuz bilgi arasında tarihî bilgilerin özellikle göz ardı edildiğini düşünmemek elde değildir. Latîfî'nin anlattığı sultan imajının temelini oluşturması gereken askerî, siyasî başarılar ve kahramanlık yönü “şâhân-ı memâlik-sitân”, “sâhib-kırân-ı nusret-karîn”, “Sikender-ves”, “saf-şiken”, “Cihânuñ Rüstem ü İsfendiyârî”, “Kahramân-ı devrân”, “İskender-i zamân” gibi klişe sözlerle geçiştirilirken saray hayatı ön plana çıkarılır. Okuyucuya sultanlar tek yönlü, eksik veya yanlış tanıtılır.

3. Sultanların Bohem Hayat Tarzı İçerisinde Gösterilmesi

Osmanlı hükümdarlarının bilim ve sanata büyük önem verdikleri, onları destekledikleri, pek çok Osmanlı sultanının şiirle meşgul olduğu bilinmektedir. Sanatın toplumun en üst kesimindeki insanlar tarafından temsil edilmesi takdire şayandır. İsen ve Bilkan bu konuda şöyle der: “*Osmanlı padişah, hatta hanedan mensuplarının neredeyse tamamı yakınının bizzat şiirle meşgul olması, dünya tarihinde eşine kolay rastlanmayacak bir tablo karşımıza çıkarmaktadır. Hem doğu hem de batı dünyasında sadece şiirle, değil, başka güzel*

⁵ Şehzade Korkut hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Celâl-zade Mustafa (1990). *Selim-nâme*, Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tâci't-Tevârih III-IV*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İdris-i Bitlisî (2001). *Selim Şah-nâme*, Haz. Hicabi Kurlangıç, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İ. Hakkı Uzunçarşılı (1966). “II inci Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut” , *Türk Tarih Kurumu Belleten*, Cilt XXX, Sayı 120, s. 539-601. Şükri-i Bitlisî (1997). *Selim-nâme*, Haz. Mustafa Argunşah, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.

⁶ Yavuz Sultan Selim hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Adâ'i-yi Şîrâzî (2007). *Selim-nâmesi*, Haz. Abdüsselam Bilgen, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.; Ali Kökoğlu (1994). *Kemal Paşa-zâde'nin Selim-nâmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Celâl-zade Mustafa (1990). *Selim-nâme*, Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Hadîdî, (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.; Hamdi Savaş (1986). *İshak Çelebi ve Selim-nâmesi (Araştırma, metin ve çeviri)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Hatice Aynur (1993). *Mahremî ve Şeh-Nâme'si I. kısım Yavuz Sultan Selim dönemi: İnceleme-metin-sözlük-dizin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Haydar Çelebi (Tarihsiz), *Haydar Çelebi Ruznâmesi*, Haz. Yavuz Senemoğlu, İstanbul: Tercüman Gazetesi.; Hoca Sadettin Efendi (1992). *Tâci't-Tevârih IV*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; İbrahim Hakkı Çuhadar (1988). *Sücûdî'nin Selim-nâmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; İdris-i Bitlisî (2001). *Selim Şah-nâme*, Haz. Hicabi Kurlangıç, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Lütfî Paşa (2001). *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Kayhan Atik, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Şefaettin Severcan (1988). *Keşfi'nin Selim-nâmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Şükri-i Bitlisî (1997). *Selim-nâme*, Haz. Mustafa Argunşah, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.; Yaşar Yücel ve Ali Sevim (1991). *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih, Yavuz, Kanuni*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

⁷ Ahmet Faruk Çelik (2009). *Fethullah Ârifî Çelebi'nin Şah-nâme-i Âl-i Osmân'ından Süleyman-nâme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Anonim (1992). *Tevârih-i Âl-i Osmân -F. Giese neşri- Haz. Nihat Azamat*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.; Davut Erkan (2005). *Matrâkçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.; Eyyûbî (1991). *Menâkib-ı Sultân Süleyman Han (Risâle-i Pâdişâh-nâme)*, Haz. Mehmed Akkuş, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Hüseyin Akkaya (1988). *Şemseddin Sivasî'nin Süleymâniyyesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Lütfî Paşa (2001). *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Kayhan Atik, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Sinan Çavuş (1998). *Süleymanname Tarih-i Feth-i Şikloş Estergon ve İstol-Belgrad*, Haz. Fuat Yavuz, Ayhan Özyurt, İstanbul: TTT Vakfı Yayınları.

sanatlarla da meşgul olmuş sultan ya da krallara rastlanmaktadır. Ama bunun bütün bir hanedana yayılmış dünyadaki tek örneği Osmanlı hanedan mensuplardır." (İsen, Bilkan, 1997: 36).

Latîfî, Osmanlı sultanlarının yaratılışları safa ve selvet üzere olduğundan latîf ve temiz tabiatlarının bu işle (şiiirle) meşgul olmaya uygun olmadığını söyler: "Hilkat-ı sa'âdet-hil'atları safâ ve selvet üzere mecbûl ü mahlûk olmağın tab'-ı latîf ü pâkleri ve hâtır-ı şerîf ü tâb-nâkleri kesret-i efkâr ve vüfûr-ı iştiğâl ile me'net-pezîr olmasın ihtiyâr u irtikâb idemezler." (Latîfî, 2000: 137). Yazar, sultanlardan sâdır olan vezinli ve manzum sözler için şöyle demektedir: "esnâ-i 'işretde ve hîn-i bezm-i sohbetde mevzûn-harekât rakkâslar sürûdından ve zöhre-cebîn mutribler sadâ-yı çeng ü 'ûdından hâlet-i zevk u şevkde kimisi hasb-i hâl ve kimi nazîre-misâl yüsr ü suhûletle hâtır-ı 'âtırlarına fâyiz ü lâyh olur." (Latîfî, 2000: 137). Buna göre sultanların yaratılışlarının şiiire yatkın olmadığı kabul edilerek bunların yazdıkları şiiirler, işret esnasında ve sohbet meclislerinde mevzun hareketli rakkaslar terennüm ederlerken ve Zühre alınlı mutribler çeng ve ud çalarken, zevk ve şevkle ortaya çıkmıştır. Bu açıklamalara göre Sultan Murad anlatılırken "bi'l-cümle şâh-ı mûmâ-ileyh tâlib-i 'ilm ü hüner ve şî'r ü şu'arâyı sever imiş ve kendülerden dahî esnâ-i sohbetde ve evkât-ı 'ıyş u 'işretde münâsib-i hâl ba'zı mevzûn u manzûm makâl sâdır olur imiş." (Latîfî, 2000: 137). denilmekte ve bu ifadelere münasip şu iki beyte yer verilmektedir:

Gerçi kim haddüm degüldür bûseni kılmak dilek
'Ârif olan çûn bilür benden ne lâzım söylemek

***

Sâkî getir yine dünki şarâbumu
Söyle dile getir yine çeng ü rebâbumu (Latîfî, 2000: 137).

Görüldüğü gibi, Sultan Murad, işret meclisleri içerisinde tasvir edilmektedir. Latîfî'nin açıklamaları ve verilen şiiir örnekleri bohem bir hayatı yansıtmaktadır. Böylelikle okur karşısında zevk, sefahat içerisinde yaşayan içki âlemlerinde elinden içki kadehi düşmeyen, önünde rakkaselerin raks ettiği, kendinden geçmiş bir sultan imajı bulunmaktadır.

Fatih Sultan Mehmed'in Molla Cami'ye her yıl bin filori gönderdiği ve Rum şairlerinden de 20 kişiye yıllık verildiği bildirildikten sonra Avnî, mahlasıyla şiiirler yazdığı söylenir ve şu 2 beyit verilir (Latîfî, 2000: 141):

Sâkıyâ mey vir ki bir dem lâle-zâr elden gider
İrişür fasl-ı hazân bâg-ı bahâr elden gider

***

Senüñ zincîr-i zülfüñden dil-i dîvâne bend ister
Usandı derd ile cândan asılmaga kemend ister (Latîfî, 2000: 141).

Latîfî, Kanûnî Sultan Süleyman'ın şairliği için "Nâzûk edâ ve rengîn elfâzla Fârisî ve Türkî hûb eş'ârı ve nâzûk güftârı vardır." dedikten sonra "şîr'i garâ ve gazel-i zibâ ol Hazretüñ enfâs-ı şerîfesindendir." diyerek şu gazele yer verir:

Jeng-i gamdan diler iseñ ola gönlün sâfi
Koma elden koma bir lahza şarâb-ı sâfi

Meclis-i 'aşkda eglenmege pervâne yeter
Bülbül-i gülşeni anma gider ol leffâfi

İşügi dâr-ı şifâsına irem diyü bu dil
Giceler subha degin vird idinür yâ şâfi

Yine gavvâs-sıfat bahr-ı ma'ânîye talup
Nice dürler çıkarup oldum anuñ sarrâfi

Kanını içmege geldükçe anuñ gamze-i dost
Bu Muhibbi dir aña cân ile sahâ 'âfi (Latîfî, 2000: 152).

Latîfî'nin yukarıdaki sözlerinden hareketle beyitleri değerlendirdiğimizde sultanların işret meclislerinde zevk, safa içerisinde bir hayat sürdüklerini kabul etmek gerekecektir. Nitekim sultanlar anlatılırken onların askerî ve siyasî başarılarına değinilmemesi veya bunların üstün körü anlatılıp geçilmesi yazarın olumsuz bir tutum içerisinde bulunduğunu düşündürmektedir.

4. Latîfî Tezkiresi'nde Konu Dışına Çıkışlara ve Gereksiz İfşaatlara Örnekler

Latîfî, tezkiresinin başında halk arasında şiiirleriyle tanınan şairleri tezkirede topladığını söyler. Bu şairlerin nerede ve ne zaman doğduklarını, hangi tür eserler kaleme aldıklarını birbirlerinden üstün yönlerini, hangi alanlarda yetenekli olduklarını, yazdıklarının kendine mi ait, yoksa tercüme veya çalıntı mı olduğunu ortaya koymak istediğini anlatır (Latîfî, 2000: 105). Ayrıca Latîfî'nin, zaman içerisinde unutulup gitmiş olan şairlerin adlarını anarak onların duaya mazhar olmaları gibi hayırlı bir amacı da vardır (Latîfî,

2000: 105). Fakat tezkirenin sayfalarını çevirdikçe Latîfî'nin şairlerin sanatkar yönlerini bırakarak sıklıkla özel hayatlarına dair ifşaatlarda bulunduğunu görürüz. Tezkirenin başında anlatılanlarla bağdaşmayan bu tavrın Müslüman bir toplum içerisinde nasıl kabul gördüğü ve böyle bir eserin Kanûnî Sultan Süleyman'a nasıl sunulabildiğini düşünmeden kendimiz alamıyoruz.

Latîfî, aşağıda örnekleriyle göstereceğimiz çarpıklıkları gözüyle görmüş gibi teferruatıyla anlatır.⁸ Sultanların hayatları, devrin sosyal ve siyasal gelişmeleri karşısında son derece duyarsız olan yazar, insanların özel hayatları ve gayri ahlaki durumları hakkında bolca malumat sahibidir. Üsküplü İshâk Çelebi'nin şiirleri hakkında bazı bilgiler verdikten sonra, mahbup-perest, kadın ve kız düşkününü birisi olduğundan söz eder. Bu zatın aynı zamanda Şam kadılığı görevinde bulunmuş olması ve bu görevde iken vefat etmiş olması büyük bir çelişkidir (Latîfî, 2000: 171-174). Latîfî, küttâb zümresinden olan Bezmî'nin işret ehli bir ayyaş olduğunu, sürekli alkol aldığını anlatır. Nitekim Selim Han devrinde, meyhanede kadeh elinde iken ölmüştür. Bezmî'nin şairliği hakkında verilen bilgi ise yalnızca şu sözlerden ibarettir: "*es'ârî rindâne ve güftârî mestânedür. Ekser-i makâli kendünün a'mâli ve hasb-i halidür.*" (Latîfî, 2000: 187-188).

Müezzin bir şair olan Dâ'î, İstanbul'un fethine de katılmıştır. Latîfî, Dâ'î'nin sanatçı yönüne değindikten onun oldukça zen-dost birisi olduğunu anlatır (Latîfî, 2000: 255-256). Sa'yî Saruhânî, danışment taifesinden, oldukça marifetli bir insan ve iyi bir hattattır. Bunun yanında Sa'yî'nin ayyaş olduğundan da bahsedilir. (Latîfî, 2000: 308). Latîfî, Sinoplu Safâyî'yi anlatırken sözlerine onun mey ve mahbûba gayet düşkün birisi olduğunu, gece gündüz içki içtiğini söyleyerek başlar. Aruz ilminde ve Farsça konusunda hayli bilgi sahibi olan Safâyî, Sultan Bayezid Han namına mürettep divan tertip etmiştir (Latîfî, 2000: 355).

Alevî-meşrep birisi olan Selanikli Sun'î'nin sanatkarlığı hakkında Latîfî sadece şunları söyler: "*Eş'ârî dahî lugaviyyât u hezeliyât ve mülhîdâne kelimâtdur ve zındikâne ebyâtdur.*" Bunun dışında Latîfî, Sun'î'nin mezhebinden ve ahlaksız tavırlarından bahseder. Hatta Sun'î'nin hanımı ile arasındaki alevî problemler bile ifşa edilir. Su'în'in şiirlerine örnek olarak kendi karısından şikâyet ettiği bir şiir gösterilir (Latîfî, 2000: 364-365).

Za'fi Çelebi'nin şairliğinden hemen hemen hiç bahsetmeyen Latîfî, onun afyon müptelası olduğunu ve afyon almadığı zaman düştüğü halleri ayrıntıları ile anlatır (Latîfî, 2000: 365-367). Alay beyliği yapmış olan Fehmî, şiirde de kabiliyetlidir. Bu meziyetlerinin yanında mahbubperest birisidir. Bu yüzden onun yanında kadın ve zennâre alçak ve değersizdir. Kadınlardan öylesine kaçınıp nefret eder ki kadının pişirdiği yemeği yemez, zennâre terzinin diktiği giysiyi giymez, annesi kadın olduğu için babasının evine girmez (Latîfî, 2000: 441-444). Ulama taifesinden ve fukaha fırkasından olan Kurbî'nin hiç gereği yokken gayette ayyaş ve işret-dost olduğundan bahsedilir (Latîfî, 2000: 449).

Kadılar taifesinden olan Melihî, Ahmed Paşa ile musahib ve muasırdır. Melihî, Ahmed Paşa'nın himmet ve terbiyesiyle Fatih Sultan Mehmed'in meclis-i hasına girer. Aynı zamanda gayet ayyaş ve mey-perest birisi olan Melihî, gece gündüz sarhoştur. Çok defa, cübbe, sarık ve kitaplarını meyhanede rehin bırakmış ve defalarca da tövbe edip tövbesini bozmuştur. Melihî, eline aldığı iki kadehi gözlük gibi gözüne tutarak meyhanede maskaralık etmektedir.

Melihî'ye bizzat Fatih Sultan Mehmed tarafından türlü tehditlerle tövbe ettirilir. Melihî, tövbe ettikten sonra birkaç gün sabretmeye çalışır, gâh boza içer, gâh beng ve berş ile kendisini oylar. Yemeden içmeden kesilir. Sonunda dayanamaz, padişah huzurunda içki içmeyeceğine dair ettiği tövbeyi de bozamayacağı için vücuduna şarap şırınga eder. Melihî, bu rezil halde padişahın adamları tarafından yakalanarak sultanın huzuruna getirilir ve huzurda içki içmediğini, şarabı şırınga ile vücuduna zerk ettiğini söyler. Melihî'nin yaptığı iş padişahın mizacına hoş gelir ve şairi affeder. Melihî, affedildikten sonra tekrar meyhanenin yolunu tutar (Latîfî, 2000: 504-507).

Örneklerle görüldüğü üzere sultanların tarihte iz bırakan başarılarıyla ilgilenmeyen Latîfî, insanların özel hayatlarına dair en mahrem bilgileri tezkiresine yazabilmiştir. Okuyucuya hiçbir faydası olmayan bu bilgileri toplamak için yazarın hayli gayret sarf ettiği bellidir. Her biri önemli makam ve mevkilere sahip insanlara ifade edilen kötü hasletlerle Osmanlı toplumu yanlış, eksik ve taraflı bir şekilde tanıtılmaktadır.

Sonuç

Latîfî Tezkiresi'nde "*Fî-Beyân-ı Şu'arâ-i Selâtin-i Âl-i 'Osmâniyân*" başlığı altında II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Şehzade Cem, Şehzade Korkut, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman ele alınmaktadır. Latîfî, bu sultanlardan bazılarının saltanatları döneminde yaşamış, devrin kültürel, sosyal, siyasal ve askerî havasını tenfîs etmiştir. Bu sultanların döneminde gerek Türk gerekse Dünya tarihinin pek çok önemli olayı meydana gelmiştir. Fakat Latîfî, sultanların, askerî ve siyasî başarılarından bahsetmemekte, onları okuyucuya bir cephesiyle tanıtmaktadır. Latîfî'nin anlattıkları karşısında okuyucu sultanları, saray hayatı içerisinde değerlendirecek ve onların ömürlerini zevk, safahat içerisinde, içki

⁸ Bu konuda yapılmış bir çalışma için bkz. Vedat Korkmaz (2012). *Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinin Anekdotlar Yönünden İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

meclislerinde, kadınlarla eğlenerek geçirdiklerini düşünecektir. Latîfî'nin sultanlardan örnek olarak seçtiği beyitlerde bu tarz düşünceleri destekleyecek mahiyettedir. Bu yönüyle yazarın maksatlı bir gayret içerisinde olduğu görülmektedir.

Latîfî Tezkiresi'ne göre, sultanlar saraylarda günleri gün ederlerken toplum içerisinde müderrislik, kadılık gibi çok önemli görevlerde bulunan insanlar büyük bir ahlaksızlık içerisindeyler. Tezkirenin tamamına bakıldığında Osmanlı toplumu sarhoş, ayyaş, içki meclislerinden kalkmayan, yasak cinsi ilişkiler içerisinde bulunan sapkın bir toplum gibi gösterilmektedir. Elbette ki hiçbir toplumun kötü alışkanlıklardan tamamen arınmış olduğunu söyleyemeyiz. Toplum içerisinde bir takım kötü alışkanlıkları, sapkın eğilimleri olan insanlar bulunabilir. Fakat kötü hasletlerin aynı zamanda toplumun münevver zümresini oluşturan insanlarda bulunması bizce büyük bir çelişkidir. Öbür yandan devrin önde gelen bir yazarı tarafından bunların derlenip toplanmasını, kaleme alınıp ifşa edilmesini ve ortaya çıkan eserin padişaha sunulmasını izah etmek güçtür.

KAYNAKÇA

- AKKAYA, Hüseyin (1988). *Şemseddin Sivasi'nin Süleymânîyyesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKKUŞ, Mehmet (1991). *Eyyübî, Menâkıb-ı Sultân Süleyman Han (Risâle-i Pâdişâh-nâme)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- ALMAZ, Hasan (2010). *Şükrullah Efendi, Behcetü't Tevârih/Tarihin Aydınlığında*, İstanbul: Mostar Yay.
- ALTINAY, Ahmet Refik (2001). *Sultan Cem*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- ARGUNŞAH, Mustafa (1997). *Şükrî-i Bitlisî, Selîm-nâme*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay.
- ATİK, Kayhan (2001). *Lütîfî Paşa, Tevârih-i Âl-i Osman*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- AZAMAT, Nihat (1992). *Tevârih-i Âl-i Osmân -F. Giese neşri-* İstanbul: Marmara Üniversitesi Yay.
- AYNUR, Hatice (1993). *Mahremî ve Şeh-Nâme'si I. Kısım Yavuz Sultan Selim dönemi: İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİLGİN, Abdüsselam (2007). *Adâ'i-yi Şîrâzî Selim-nâmesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- CANIM, Ridvan (2000). *Latîfî, Tezkiretü'ş-şuara ve Tabsiratü'n-nuzemâ*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- CENGİZ, Halil Erdoğan ve YÜCEL Yaşar (1989-1992). "Rûhi Tarihi-Oxford Nüshası-Değerlendirme, Metnin Yeni Harflere Çevirisi", *Belgeler, Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, S. 18, C. XIV, s. 359- 472.
- COŞKUN, Menderes (2011). "Latîfî'de Oryantalizmin Parmak İzleri: Latîfî'nin Türk ve İslam Büyüklerini Anekdotlar Vasıtasıyla Değersizleştirme Gayreti" *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2011, S. 23, s. 1-25.
- ÇELEBİOĞLU, Amil (1982). "Zaîfî'nin 'Gazavât-ı Sultan Murad İbni Muhammed Han' Adlı Mesnevîsi", *Türk Kültürü*, S. 225, s. 30-37.
- ÇELİK, Ahmet Faruk (2009). *Fethullah Ârifî Çelebi'nin Şah-nâme-i Âl-i Osmân'ından Süleyman-nâme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇUHADAR, İbrahim Hakkı (1988). *Süccûdî'nin Selim-nâmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DANIŞMEND, İsmail Hami (2011). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. I, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- ERKAN, Davut (2005). *Matrâkçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet (2015). *Sultan Cem*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- ERÜNSAL, İsmail (tarihsiz). *Müneccimbaşı Ahmet Dede, Münecimbaşı Tarihi (Sahaif-ül-Ahbar fî Vekayi-ül-a'sar)*, C. 2, İstanbul: Tercüman Gazetesi Yay.
- ESMAİL, M. Ebrahim M. (2005). *Kâşifî'nin Gazânâme-i Rûm Adlı Farsça Eseri ve Türkçe'ye Tercüme ve Tahlili*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İNALCIK, Halil (2003). "II. Mehmed", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 28, s. 395-407.
- İNALCIK, Halil (2006). "II. Murad", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 31, s. 164-172.
- İNALCIK, Halil ve OĞUZ, Mevlüd (1989). *Gazavât-ı Sultân Murad b. Mehmed Hân İzladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavât-nâme*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- İSEN, Mustafa (1990). *Latîfî Tezkiresi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- İSEN, Mustafa ve BİLKAN, Ali Fuat (1997). *Sultan Şairler*, Ankara: Akçağ Yay.
- İSEN, Mustafa vd. (2002). *Şair Tezkireleri*, Ankara: Grafiker Yay.
- KAYABOĞAZI, Şeref (1953). *Tacizade Tuğrayî Cafer Çelebi, Mahruse-i İstanbul Fetihnamesi*, İstanbul: Gün Basımevi.
- KAYTAZ, Fatma (2011). *Behiştî Tarihi (791-907/1389-1502) (Giriş, Metin, Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- KIRLANGIÇ, Hicabi (2001). *İdrîs-i Bitlisî, Selim Şah-nâme*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- KORKMAZ, Vedat (2012). *Latîfî ve Aşık Çelebi Tezkirelerinin Anekdotlar Yönünden Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖKOĞLU, Ali (1994). *Kemal Paşa-zâde'nin Selim-nâmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1998). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- OKUR, Münevver (1992). *Cem Sultan, Hayatı ve Şiir Dünyası*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2003). *Fatih Sultan Mehmed, Kanunnâme-i Âl-i Osman*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- ÖZTÜRK, Necdet (2000). *Kemal, Selâtin-Nâme (1299-1490)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- ÖZTÜRK, Necdet (2013). *Düstûrnâme-i Enverî (19-22. Kitaplar) (Osmanlı Tarihi 1299-1465)*, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- ÖZTÜRK, Necdet (2014). *Oruç Bey, Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, İstanbul: Bilge Kültür Yay.
- ÖZTÜRK, Necdet (1991). *Hadidî, Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yay.
- ÖZTÜRK, Necdet (2014). *Mevlânâ Mehmed Neşri, Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, İstanbul: Bilge Kültür Yay.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1992). *Hoca Sadettin Efendi, Tâcü't-Tevârih I-V*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- PEKİN, Nermin Suner (1997). *Latîfî, Evsâf-ı İstanbul*, İstanbul: Fetih Cemiyeti Yay.

- SARI, Mehmet (1994). *Gelibolulu Za'îfî Muhammed Gazavât-ı Sultan Murad Han*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SAVAŞ, Hamdi (1986). *İshak Çelebi ve Selim-nâmesi (Araştırma, Metin ve Çeviri)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SENEMOĞLU, Yavuz (Tarihsiz). *Haydar Çelebi Ruznâmesi*, İstanbul: Tercüman Gazetesi.
- SEVERCAN, Şefaettin (1988). *Keşfi'nin Selim-nâmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEVGİ, Ahmet (1987). *Lâtîfî (Hayât ve Eserleri) İnceleme-Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞENTÜRK, M. Hüdai (2003). *Gelibolulu Mustafa Âli Kühü'l-Ahbar: Fatih Sultan Mehmet Devri 1451-1481*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- TANSEL, Selahattin (2014). *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- TULUM, Mertol (1977). *Tursun Bey, Târih-i Ebü'l-Feth*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.
- TURAN, Şerafettin (1991). *İbn Kemal, Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- UĞUR, Ahmet (1997). *İbn Kemâl Tevârih-i Âl-i Osman, VIII. Defter*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- UĞUR, Ahmet- ÇUHADAR, Mutafa (1990). *Celâl-zade Mustafa, Selim-nâme*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- UYGUR, Ceyhun Vedat (2007). *Kvâmî, Fetihnâme*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı (1966). "II. Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut" , *Türk Tarih Kurumu Belleten*, C. XXX, S. 120, s. 539-601.
- YAVUZ, Fuat- ÖZYURT, Ayhan (1998). *Sinan Çavuş, Süleyman-name Tarih-i Feth-i Şikloş Estergon ve İstol-Belgrad*, İstanbul: TTT Vakfı Yay.
- YAVUZ, Kemal- SARAÇ, M.A. Yekta (2003). *Âşık Paşazade Osmanoğulları'nın Tarihi*, İstanbul: K. Kitaplığı.
- YILDIRIM, Muhammed İbrahim (2013). *İdris-i Bitlisî, Heşt Behişt VII. Keftibe, Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- YÜCEL, Yaşar ve SEVİM, Ali (1991). *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih, Yavuz, Kanuni*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.